

Nr 104.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr
325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;
given Stockholms slott den 8 mars 1940.*

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill
Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att an-
taga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23
oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 39 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

39 §.

Till krigsdomstol — — — någon ålagt.

Då förhållandena därtill föranleda, äger Konungen, i den omfattning som prövas lämplig, förordna, att vad ovan under 3:o) stadgas icke skall äga tillämpning.

Mål om — — — samma lag.

Utan hinder — — — varda stadgat.

Krigsdomstol äge — — — denna avgöras.

Där inför — — — allmän domstol.

Är i — — — det gällande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse, se 1937: 127.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § i lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes samt anför:

»Enligt 39 § i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes ankommer det på krigsdomstol att handlägga bl. a. följande mål:

1:o) åtal emot dem, som lyda under strafflagen för krigsmakten eller eljest äro underkastade straff efter samma lag, för brott, som i andra eller tredje delen av nämnda lag omförmäles såsom straffbart, vare sig straffet finnes utsatt där eller i sådant avseende hänvisning är gjord till allmän lag;

2:o) åtal för fel och förbrytelse i ämbete eller tjänst vid krigsmakten jämväl i de fall, då den brottslige ej lyder under strafflagen för krigsmakten eller brottet däri icke omförmäles såsom straffbart;

3:o) åtal emot dem, som lyda under strafflagen för krigsmakten, för brott i övrigt av vilken beskaffenhet som helst, då de förövas i fält eller inom fästning, som för annat ändamål än övning ställes eller är ställd på krigsfot, eller på sjötåg i krigstid, såvida åtalet anställs, medan truppen är i fält eller sjötåget varar eller fästningen fortfarande är ställd på krigsfot.

Mål, som hör till krigsdomstol, upptages enligt 40 § i lagen som regel av regements- eller stationskrigsrätten vid det truppförband eller den station, som den tilltalade tillhör, eller som målet närmast angår. Tillhör den tilltalade avdelning av krigsmakten, där särskild krigsrätt eller fältkrigsrätt inrättats, eller rör målet eljest sådan avdelning, tillkommer det denna krigsrätt att handlägga målet.

I fråga om tillkomsten av det nyssnämnda stadgandet under punkten 3:o) må följande uppgifter lämnas.

Före ikraftträdandet av 1914 års lag gällde bestämmelserna i kungl. förordningen den 11 juni 1868 om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Enligt 18 § 1:o) g) i denna förordning hörde till krigsdomstol bl. a. alla brott, av vilken beskaffenhet som helst, då de förövades av personer, lydande under strafflagen för krigsmakten, under fält- eller sjötåg utom riket, såvida åtalet anställdes medan tåget varade.

1895 års kommitté för revision av den militära rättegångsordningen föreslog i sitt den 7 november 1896 avgivna betänkande med förslag till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes m. m., att vad sålunda stadgades om brott, förövade utom riket, skulle vara gällande även för det fall, att brott förövades i fält eller under sjötåg för krigsföretag inom riket. Enligt kommitténs förslag skulle en avdelning av krigsmakten anses vara i fält, då den befunde sig inom krigsskådeplats eller å fästning, som särskilt förklarats i krigstillstånd. En följd härav blev, att den föreslagna utvidgningen av krigsdomstolarnas behörighet i förevarande hänseende endast kom att omfatta åtal för brott, begångna å krigsskådeplats eller inom fästning, förklarad i krigstillstånd.

1901 års krigslagstiftningskommitté föreslog i sitt den 3 april 1905 framlagda betänkande, vilket legat till grund för 1914 års strafflag för krigsmakten samt lagstiftning om krigsdomstolar, att till krigsdomstol skulle höra bl. a. åtal mot personer, lydande under strafflagen för krigsmakten, för brott av vilken beskaffenhet som helst, då de förövades i fält eller inom fästning, som förklarats i belägringstillstånd, eller på sjötåg i krigstid, såvida åtalet anställdes, medan fält- eller sjötåget varade eller fästningen fortfarande befunde sig i belägringstillstånd.

I sin motivering till detta stadgande (del II sid. 293—296) uttalade kommittén bl. a., att den ovannämnda bestämmelsen i 1868 års förordning tydligen hade sin grund däri, att utom riket inga andra svenska domstolar än krigsdomstolar funnes samt att det skulle vara förenat med alltför mycken omgång och tidsutdräkt, i fall de, som deltog i ett fält- eller sjötåg utom riket, skulle i anledning av begångna brott efter allmän lag hemsändas för undergående av rannsaking och dom vid allmän domstol i hemlandet. I likhet med 1895 års kommitté ansåg kommittén, att vad sålunda gällde om brott, förövade under fälttåg utom riket, borde gälla även om brott, som av personer, lydande under den militära strafflagen, eljest beginges i fält, således även inom riket. Väl vore det sant, att de allmänna domstolarnas verksamhet i den del av riket, som under pågående krig ej vore att hänföra till krigsskådeplats, kunde antagas oberoende av kriget ostörd fortgå, och att således ur sådan synpunkt något undantag från de eljest gällande reglerna om forum i brottmål icke kunde anses påkallat. Men enligt kommitténs mening kunde det dock svårligen anses ändamålsenligt, att personer, som befunde sig vid avdelning av krigsmakten i fält — låt vara, att avdelningen ännu ej blivit förflyttad till krigsskådeplats — i anledning av den begångna förbrytelsen kunde, medan fälttåget påginge, ryckas från den militära tjänstgöringen och ställas inför allmän domstol, helst det ju under dylika förhållanden när som helst kunde inträffa, att avdelningens närvaro å krigsskådeplats erfordrades. Kommittén hade därför ansett mål rörande alla

brott, vilka i fält beginges av dem, som lyda under strafflagen för krigsmakten, böra tillhöra krigsdomstol, såvida åtal anställdes, medan fältttåget varade. Av huvudsakligen liknande skäl syntes motsvarande regel böra gälla även om brott, som förövades inom fästning, vilken förklarats i belägrings-tillstånd, ifall brottet åtalades, medan fästningen fortfarande befunne sig i sådant tillstånd. Däremot syntes det knappast lämpligt eller behövt att, på sätt 1895 års kommitté föreslog, utsträcka samma regel även till brott, som beginges inom fästning, som, utan att vara i belägringstillstånd, förklarats i krigstillstånd. Fästning betraktades nämligen såsom förklarad i krigstillstånd, så snart order givits om dess mobilisering eller, om den vore belägen inom krigsskådeplats, i och med dennas avdelande. I belägringstillstånd förklarades däremot fästning först då den hotades med belägring.

I proposition, nr 57, till 1914 års senare lagtima riksdag framlades förslag till bl. a. lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes. I detta förslag upptogs i 39 § de bestämmelser om krigsdomstols behörighet, vilka sedermera upphöjdes till lag. Punkten 3:o) i förslaget hade avfattats i nära överensstämmelse med vad 1901 års kommitté i sådant hänseende föreslagit. Stadgandet hade emellertid givits en något vidare innebörd. Kommitténs uttryck 'fästning, som förklarats i belägringstillstånd' hade nämligen för vinnande av nödig överensstämmelse med strafflagförslaget ersatts med texten 'fästning, som för annat ändamål än övning ställes eller är ställd på krigsfot'.

Bestämmelsen i 39 § 3:o) lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes har sin grund däri, att det under de förhållanden, som angivas i stadgandet, skulle kunna vara förenat med betydande olägenheter ur militär synpunkt att låta den brottslige eller misstänkte inställa sig vid allmän domstol. Detta gäller i synnerhet för det fall att vederbörande trupp befinner sig i fält utom riket. Om en avdelning av krigsmakten däremot blivit på ett mera stadigvarande sätt förlagd till ort inom riket, där allmän underrätt finnes, torde behovet av den vidgade behörigheten för krigsrätterna i vissa fall icke vara lika påtagligt. Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att bestämmelsen tidigare haft en betydligt mera begränsad räckvidd än som för närvarande är fallet.

Från militärt håll har gjorts gällande, att detta stadgande i lagen om krigsdomstolar i nuvarande läge är ägnat att medföra vissa olägenheter. Det har sålunda framhållits, att stadgandet föranlett, att åtskilliga mål som icke ägde samband med den militära tjänsten komme att upptagas av fältkrigsrätt, oaktat förhållandena vore sådana, att de felande utan åsidosättande av tjänstens krav kunnat inställa sig vid allmän underrätt i orten. Krigsdomstols arbetsbörda kunde till följd härav ökas i en omfattning, som icke vore betingad av omständigheterna.

På grund av vad sålunda anförts synas möjligheter böra finnas att, då så lämpligen kan ske, medgiva undantag från stadgandet i 39 § 3:o). Sådant undantag torde vara påkallat särskilt i fråga om åtal för brott, som förövas

Departement-
chefen.

inom fästning, då allmän domstol finnes å platsen. Några generella regler torde med hänsyn till förhållandenas växlande natur knappast kunna givas. Frågan synes lämpligen kunna lösas på det sätt, att i paragrafen upptages ett stadgande av innehåll, att Konungen äger, då förhållandena därtill för- anleda, i den omfattning som prövas lämplig förordna, att vad under 3:o) stadgas icke skall äga tillämpning. Före meddelandet av sådant förordnan- de böra givetvis alla de omständigheter uppmärksammas som kunna inverka på frågans bedömande. Därvid bör även beaktas huruvida särskilda före- skrifter erfordras rörande mål, vilka med stöd av stadgandet i 3:o) hän- skjutits till krigsrätt men vid tiden för förordnandet icke av rätten slutbe- handlats. Bestämmelser med liknande syfte kunna uppenbarligen även be- hövas, om Kungl. Maj:t finner anledning upphäva meddelat förordnande.

I enlighet med vad sålunda anförts har — efter samråd med militieom- budsmannen och krigshovrättens ordförande — inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lag- förslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 mars 1940.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 6 mars 1940 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 februari 1940, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessorn Gunnar Danielson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementets ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 7 mars 1940 avgivna utlåtande över det den 23 februari 1940 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.